

Новий Верховний Суд на 96% складатиметься з нових людей

Безпрецедентний запит суспільства на оновлення судової системи привів до її комплексного реформування. Зокрема, змінилася структура судової системи - були ліквідовані вищі спеціалізовані суди, і, вперше в історії України, з чистого аркуша, через конкурс, створюється вищий орган судової влади - Верховний Суд (далі- ВС), який запустить імпульс змін до судів нижчих інстанцій. Минулого тижня Вища кваліфікаційна комісія суддів оголосила результати конкурсу. Якщо їх підтвердить Вища рада правосуддя, то новий Верховний Суд на 96% складатиметься з нових людей. А переможцями конкурсу стали не лише суддів, а й правозахисники з досвідом роботи в Європейському суді з прав людини, вчені, науковці та колишній доброволець, який брав участь в обороні Донецького аеропорту.

Рівні умови

За посаду судді ВС вперше потрібно боротися на відкритому та чесному конкурсі, а не приймати посаду як даність у вигляді призначення. Ніякої спадкоємності - судді нинішнього Верховного Суду змагаються за місця нарівні з колегами з місцевих судів. Великі надії Вища кваліфікаційна комісія суддів (далі - ВККС) покладає на «свіжу кров» - адвокатів і юристів-науковців, котрим вперше випала можливість стати суддею ВС. І не даремно, адже минулого тижня ВККС оголосила переможців конкурсу.

Серед переможців лише 5 суддів діючого Верховного Суду України, тобто завдяки конкурсу склад Верховного Суду оновився на 96%. Адвокатів та науковців у рейтингу - майже 30 %. Серед переможців конкурсу ми бачимо професорів та викладачів вищих навчальних закладів, правозахисників з досвідом роботи в Європейському суді з прав людини, адвокатів, які отримали освіту в провідних міжнародних університетах.

Зокрема, адвокат, доцент кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету **Дмитро Гудима**. Який відомий своєю соціальною активністю, науковою і правозахисною діяльністю, а також є співавтором кількох законопроектів, представляє інтереси громадян в декількох десятках справ в Європейському суді з прав людини.

Ганна Вронська - адвокат, яка отримала освіту в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, проходила професійне стажування в США та неодноразово входила до списку 100 найкращих адвокатів України, теж отримала можливість здійснювати правосуддя у новому Верховному Суді.

До речі, список переможців Касаційного адміністративного суду при Верховному Суді очолила доктор юридичних наук, професор **Тетяна Анцупова**. В основному займається питаннями застосування міжнародного права, а також застосування практики Європейського суду з прав людини.

У списку переможців конкурсу є **Олександр Мамалуй**, харківський суддя, кандидат юридичних наук. Добровольцем воював за незалежність України в гарячих точках антитерористичної операції. Він обороняв Піски, Первомайське, Авдіївку, Опитне, Донецький аеропорт. А вже найближчим часом Олександр Мамалуй матиме змогу працювати у найвищому органі суддівської влади – Верховному Суді.

Можна і далі перелічувати переможців конкурсу, які раніше і не могли подумати, що зможуть змагатись на таку посаду на публічному рівні. Зараз залишилось небагато. Надіслати рекомендації про призначення кандидатів суддями до Вищої ради правосуддя (далі - ВРП), яка розглядає їх та внесе відповідне подання Президенту України для призначення. Президент підписує Указ, його роль – церемоніальна. Тут реалізується одна із основних засад Конкурсу та судової реформи - деполітизація. Усунення від процесу призначення суддів будь-яку політичну складову.

Незручні питання

Про початок конкурсу на посади 120-и суддів нового Верховного Суду ВККС оголосила дев'ять місяців тому. Документи подали 846 кандидатів. Після перевірки документів Комісією, а також спеціальної перевірки держорганами, 653 кандидати були допущені до першого етапу, тестування. Після тестів і практичних завдань, складених незалежними вченими, експертами з України та ЄС, залишилося 382 кандидата. Пізніше був революційний навіть для світової практики етап. Він стартував з IQ і психологічних тестів. «Співбесіди будь-який бажаючий міг подивитися в режимі реального часу на каналі ВККС в YouTube, часто кандидатів бентежили питання на кшталт «Коли ви в останній раз були в театрі?», або «Яку книгу ви зараз читаете?»- розповідає член ВККС Андрій Козлов. - Деякі кандидати, надивившись співбесід конкурентів, як докази приносили книги! » Але, звичайно, найбільш незручними були не ці питання.

Під час співбесід обговорювались досьє, що містять всі дані від трудової книжки до податкової декларації, а також матеріали підготовлені Національним антикорупційним бюро (НАБУ). У них детально розписано місце роботи всіх родичів, особливо тих, які працюють у державних органах, як часто кандидат та його рідні перетинали держаний кордон. Окрім Комісії, у нокдаун кандидата відправляла і «Громадська рада доброчесності» (далі - ГРД), яка паралельно оцінювала корупційні ризики. Негативний висновок ГРД позбавляв кандидатів критично важливих балів та, навіть, виключав з конкурсу. При цьому функції Ради захищені «Законом про судоустрій та статус суддів». Таким чином, ГРД надали 140 негативних висновків стосовно кандидатів до ВС, з яких 51 - не підтвердили здатності здійснювати правосуддя.

Глава ВККС Сергій Козьяков наголошує, що в перший же робочий день на новий ВС впаде близько сорока тисяч справ, які потребують термінового розгляду.

«Уроки, які дасть процес відбору кандидатів у судді Верховного Суду, стануть в нагоді для перезавантаження всієї судової системи України. І це перезавантаження починається з 600 вакансій на посади суддів нижчих інстанцій», - наголошує у свої виступах Довідас Віткаускас, Координатор проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні».

Список гарантій

Наступний етап, після конкурсу до ВС, - оцінювання суддів апеляційних судів і судів загальної юрисдикції. Критична більшість нових людей перезавантажить систему, це повинен відчувати кожен, хто буде звертатися в суди всіх інстанцій.

Гарантією того, що процес «Не відкотиться» назад є закріплений в Конституції статус Вищої ради правосуддя (далі - ВРП), як органу, незалежного від Верховної Ради і Президента. Саме ВРП приймає остаточні рішення щодо кандидатур переможців конкурсу. Як і в більшості європейських країн, Президенту залишається лише підписати відповідні призначення.

Крім реального відділення законодавчої влади від виконавчої, ефективність реформи повинен гарантувати ще цілий ряд законодавчих норм і громадських ініціатив. Діяльність суддів знаходиться під пильною увагою НАБУ і Національного агентства щодо запобігання корупції, не кажучи вже про громадських активістів і журналістів. Також закон зобов'язує суддів щорічно заповнювати декларації доброчесності і сімейних зв'язків, підтверджувати законність джерел своїх доходів.

Результат зрозумілий

Кваліфікаційне оцінювання повинні пройти всі судді без виключення. Воно розставить крапки над «і» не тільки щодо професійних якостей нинішніх суддів, а й їх репутації, доброчесності. Місія: прибрати із судів тих, хто не гідний вершити правосуддя, почати поважати тих, в чийй біографії немає темних плям.

З червня по кінець вересня минулого року з судової системи за власним бажанням звільнилося 1600 осіб. Настільки масовий вихід легко пояснює саме процедура кваліфікаційного оцінювання, яка зобов'язує в прямому ефірі озвучувати матеріали НАБУ. Оприлюднення змісту електронних декларацій, як самих кандидатів, так і їх родичів, для багатьох служителів Феміди виявилось непрохідним тестом.

Терапія виявилася шоковою: на сьогодні в Україні до сих пір залишаються вакантними близько 40% суддівських посад. «У судах «зависли» на невизначений термін, як звичайні господарські справи, так і термінові, глибоко

особисті питання, на кшталт справ про усиновлення дитини, або апеляції людей, які незаконно утримуються в СІЗО, - розповідає Сергій Козьяков. – Тому терміновість формування нового Верховного Суду, і подальшу перевірку з призначенням на посади суддів всіх інстанцій неможливо переоцінити».

При цьому Сергій Козьяков підкреслює, що відкритий конкурс і процеси з ним пов'язані, подобаються не всім, і зачіпають кровні інтереси широкого кола осіб, які є не тільки всередині судової системи, а й навколо неї. Працювати в умовах постійних інформаційних атак - завдання надскладне. Крім того, реформа «Не злетить» без нових процесуальних кодексів та впровадження ефективного електронного суду, який знизить навантаження.

«Це найкращий склад Верховного Суду за останні 25 років. Переможцями стали 16 науковців, 9 адвокатів та 4 кандидата із сукупним стажем. У Португалії передбачено квоту 10% для категорії «не судді» у складі Верховного Суду. Ми у 2,5 рази перевищимо цей показник», - наголошує Сергій Козьяков. У жодній країні світу представники судової системи не вибираються при такій активній участі громадськості. Міжнародні експерти стверджують, що цей український досвід може піти на користь і більш розвиненим демократіям.

Богдан Лук'янчук